

Scenariusz zajęć

na podstawie opowiadania Pawła Beręsewicza „Pstryk”

ze zbioru „Gorzka czekolada – nowe opowiadania o ważnych sprawach”, tom 2

(2-3 godziny lekcyjne)

(Sugerujemy pracę z tomem nr 2 „Gorzkiej czekolady...” po przerobieniu tomu nr 1 pt. „Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach” poświęconego wartościom moralnym. Nauczyciel może wybrać najważniejsze według niego tematy ze scenariusza – nie musi przerabiać go w całości.)

(materiały: ww. zbiór opowiadań, duże kartki papieru, flipchart, pisaki)

Zadania dla nauczyciela:

- Przeczytanie uczniom na głos opowiadania Pawła Beręsewicza „Pstryk”
- Moderowanie dyskusji

Cele lekcji:

1. Zapoznanie uczniów z zagrożeniami związanymi z Internetem
2. Uświadomienie uczniom konsekwencji stosowania cyberprzemocy
3. Wspólne stworzenie profilu cyberagresora: kim jest, dlaczego krzywdzi, jakie odnosi korzyści (psychologiczne, społeczne, inne?)
4. Poznanie pojęć psychologicznych, takich jak empatia, poczucie własnej wartości, potrzeba przynależności, zasoby wewnętrzne, siła emocjonalna, psychologiczne mechanizmy obronne
5. Rozwijanie wśród uczniów empatii oraz samopoznania
6. Wprowadzenie w istotę wartości moralnych; próba zdefiniowania dobra/dobrych celów
7. Próba zdefiniowania trzech konkretnych wartości: SZACUNKU, podstawy wartości moralnych, ODPOWIEDZIALNOŚCI oraz MĄDROŚCI
8. Uświadomienie różnic między wartościami (materialnymi, niematerialnymi, moralnymi)

9. Zapoznanie uczniów ze sposobami radzenia sobie z cyberprzemocą oraz zapobiegania jej
10. Zachęcenie uczniów do bezpiecznego i etycznego korzystania z Internetu
11. Stworzenie przestrzeni dla samodzielnego poszukiwania przez uczniów rozwiązań (np. stworzenie antyhejtowej brygady szybkiego reagowania)
12. Nauka dyskusji, argumentowania i odpierania argumentów oraz próby rozwiązywania problemów i konfliktów

Przebieg lekcji 1:

1. Przeczytanie uczniom przez nauczyciela opowiadania „Pstryk”
2. Dyskusja uczniów na temat postawy głównego bohatera – autora zdjęcia Grubego i sprawcy hejtu w sieci. Czy postępował odpowiedzialnie na poszczególnych etapach tej historii? Czy był empatyczny? Czy zachowywał się mądrze? Czy młodzież chciałaby mieć takiego przyjaciela? Tak/Nie - i dlaczego? (sprawdzamy znaczenie słowa empatia, przypominamy sens odpowiedzialności i mądrości – można przeczytać na końcu książki wyjaśnienia tych pojęć)
3. Przeprowadzenie w grupach zadania, dyskusji i „burzy mózgów”

Zadanie

Uczniowie dzielą się na cztery grupy. Pierwsza i druga wypisują na planszach korzyści z korzystania z Internetu, w tym z mediów społecznościowych, a dwie pozostałe grupy wypisują zagrożenia związane z Internetem. Wszystkie cztery arkusze nauczyciel przykleja na ścianie.

Pytania i dyskusja:

- 1 - Czym jest przemoc w szerokim znaczeniu?
- 2 - Co jest jej główną cechą? (krzywdzenie, stosowanie jej wobec słabszych)
- 3 - Z czego może wynikać przemoc?

(z bezmyślności, chęci dokuczenia lub popisania się przed grupą, ze strachu przed wyśmianiem/ odrzuceniem przez grupę, z własnych złych doświadczeń - powtarzanie znanych wzorców, z zemsty itd. – nauczyciel prosi uczniów o przykłady i refleksję nad głębszymi, psychologicznymi przyczynami przemocy)

- 4 - Kto jest najczęściej ofiarą przemocy?
- 5 - Kto jest najczęściej agresorem?
- 6 - Jak czuje się ofiara?

7 - Jakie są konsekwencje przemocy - dla agresora, dla ofiary, dla grupy - np. klasy/szkoły

8 - Czy przemoc jest karalna?

9 - Co to jest cyberprzemoc? – Prosimy uczniów o wyjaśnienie jej istoty

Cyberprzemoc to stosowanie przemocy poprzez: prześladowanie, ośmieszanie, zastraszanie, nękanie, wyśmiewanie innych osób, podszywanie się pod kogoś, publikowanie i rozsyłanie kompromitujących czy poniżających kogoś filmów lub zdjęć, podszywanie się pod kogoś, pisanie nieprzyjemnych komentarzy z wykorzystaniem Internetu i narzędzi elektronicznych, np. telefonu.

Przebieg lekcji 2:

Krótkie przypomnienie przez uczniów głównego tematu opowiadania PSTRYK.

Próba wspólnego zdefiniowania cyberprzemocy poprzez opis zachowań jej sprawcy oraz skutki emocjonalne dla ofiary:

Cyberprzemoc to zachowanie, które krzywdzi emocjonalnie drugą osobę. W przeciwieństwie do przemocy fizycznej, cyberprzemoc nie zostawia śladów na ciele i nie widać jej gołym okiem. Ofiary cyberprzemocy czują bezradność, wstyd, upokorzenie, strach, beznadziejność, złość, osamotnienie, tracą poczucie własnej wartości. Osoba, której przytrafiła się taka sytuacja, często ma wrażenie, że wszyscy widzieli lub mogą zobaczyć w sieci udostępnione przez hejtera materiały na jej temat. Czuje się zaszczuta, przestaje wychodzić z domu, boi się nawet, że nowopoznane osoby wiedzą o jej „kompromitacji”.

1 - Kto z uczniów zetknął się z cyberprzemocą - słyszał o niej, doświadczył jej? W jakiej postaci? (wyśmiewania, prześladowania za pomocą mediów społecznościowych, innej).

Ponieważ temat jest delikatny i może być osobiście bolesny lub niewygodny, nie zmuszamy do wypowiedzi uczniów, którzy mają opory z rozwijaniem tego tematu. Nie komentujemy też ich braku wkładu w dyskusję.

Dyskusja

- Dlaczego Gruby stał się ofiarą przemocy?
- Dlaczego ktoś stosuje cyberprzemoc? (np. nie umie radzić sobie z emocjami i problemami, wyżywa się, dokuczając innym, chce zaimponować, uzyskać popularność, zdobyć „lajki”, jest tchórzliwy, ma poczucie anonimowości i bezkarności – czy słusznie?).
- Czy cyberprzemoc bez złej intencji - jak w opowiadaniu - jest mniej szkodliwa?
- Dlaczego osoby pod jakimś względem „INNE” bywają często ofiarami cyberprzemocy?
Z czego wynika chęć dokuczenia „INNYM”?

Prosimy uczniów, by wymienili, pod jakimi względami można być „INNYM” - do „INNYCH” należą często osoby niepełnosprawne (odwołanie do opowiadania „Tetris”), o innym kolorze skóry

(odwołanie do opowiadania „Gdy rozum śpi”), o innej religii, orientacji seksualnej, słabsze, uboższe, z domu dziecka, pochodzące np. z rodzin z problemem alkoholowym, ale też nieśmiałe, bardzo dobrze uczące się itp.)

- Czy „INNI” doświadczają też przemocy i maltretowania w realu? (wykluczania, wyśmiewania, obrażania, fałszywych oskarżeń, manipulowania, fizycznego atakowania, niszczenia ich mienia, zabierania im pieniędzy, rzeczy itp.)
- Jak zachowywał się początkowo Gruby i dlaczego później przestał chodzić do szkoły?
- Czy zanosząc paczkę ze słodyczami Grubemu, koledzy wykazali się odpowiedzialnością?
- A może empatią? (przeczytajmy uczniom definicję tego pojęcia)
- Jak powinni reagować świadkowie cyberprzemocy? (np. nie przysyłać dalej ośmieszających czy krzywdzących materiałów, zgłosić zdarzenia osobom dorosłym, wspierać osoby dotknięte cyberprzemocą, stworzyć system obrony przed cyberagresorami)

Sprawcy cyberprzemocy, tak jak wszystkie osoby korzystające z Internetu, nie są anonimowi i zawsze można się dowiedzieć, kto zrobił podły żart, ośmieszający wpis lub nęka kogoś w sieci. O wszystkich takich sytuacjach warto i trzeba rozmawiać z rodzicami i nauczycielami. Zawsze gdy w sieci dzieje się coś złego, można napisać do [Helpline.org.pl](https://helpline.org.pl) lub zadzwonić pod bezpłatny numer 800 100 100. Profesjonalni konsultanci poradzą, jak rozwiązać trudną dla nas sytuację.

Zadanie

Dzielimy ponownie klasę na 4 grupy. Każda z grup metodą „burzy mózgu” opracowuje na swojej planszy jeden profil (można narysować sylwetkę i wpisać w nią lub umieścić obok zgłaszane cechy/zachowania):

- **profil psychologiczny cyberagresora - kim jest, z kim się przyjaźni itd.**
- **profil psychologiczny ofiary – jakie ma cechy, jak się zachowuje itd.**
- **profil aktywnego uczestnika grupy hejtującej – jak postępuje, co czuje, co myśli.**
- **profil biernego świadka hejtu – osoby, która wie o hejcie, ale go nie szerzy itd.**

- Jak rozumiecie „krążenie” paczki ze słodyczami? Czego uczy nas to symboliczne wracanie paczki do szkoły, niemożność pozbycia się jej, w kontekście tekstów, zdjęć w Internecie?

- Jak rozumiecie tytuł „Pstryk”? Czy małe, pozornie niewinne i bezmyślne działanie może mieć bardzo poważne, czasem tragiczne skutki? Podajcie inne przykłady, niezwiązane z opowiadaniem? (kłamstwo, palenie ogniska w lesie, niestaranne wykonanie pracy itp.)

Odczytajmy wybrane pojęcia psychologiczne zamieszczone na końcu opowiadania i ich wyjaśnienia na końcu książki. W których momentach i w odniesieniu do kogo w opowiadaniu można znaleźć przykłady (wybierzmy 3-4 pojęcia):

Asekuracji
Empatii (lub jej braku)
Przejawów inteligencji emocjonalnej (lub jej braku)
Maski
Osoby o profilu ofiary
Procesu grupowego
Poczucia własnej wartości (lub jej braku)
Projekcji
Upokorzenia
Wstydu
Wyobraźni
Złości/gniewu

• **Czego dowiedzieliśmy się o mechanizmach psychologicznych z tego opowiadania?**

Jakie mechanizmy w nim wystąpiły?

- mechanizm kozła ofiarnego
- proces grupowy

Lekcja 3

Nauczyciel przypomina/wyjaśnia, czym są wartości moralne (służą dobru)

Jakie jeszcze, poza moralnymi, istnieją wartości – np. materialne, lub inne, które nie służą z definicji dobru – np. sport, inteligencja, świetna pamięć, in.

- Jakie uniwersalne wartości moralne pojawiają się w opowiadaniu? Prosimy uczniów o wskazanie, które spośród 15 uniwersalnych wartości moralnych (ich opisy znajdują się na końcu książki), występują w opowiadaniu i są przestrzegane, a które zostały pogwałcone przez bohaterów opowiadania – przez kogo, w jaki sposób:

- szacunek
- uczciwość
- odpowiedzialność
- odwaga
- samodyscyplina
- solidarność
- pokojowość
- przyjaźń
- sprawiedliwość
- piękno

- wolność
- optymizm
- przyzwoitość
- życzliwość
- mądrość

Uczniowie każdej grupy wybierają sobie najistotniejszą dla nich wartość i opisują jej cechy na planszach.

Nauczyciel czyta uczniom lub omawia wywiad z psychologiem Jackiem Maślowskim, zamieszczony za opowiadaniem. Zachęca też uczniów do samodzielnego przeczytania opowiadania oraz wywiadu.